

Tööliste Wõitlus

Eesti Iseiswaa Sotsialistliku Tööliste Partei häälekandja.

Toimetus ja talitus

„Walwaja“ ruumes, Wäike-Pärnu maantee nr. 31.
Awatud kella 10—12 e. l. ja 4—6 p. l.

Tellimise hind, 25 marka kuus.

Üksik nummer 5 marka.

Nr. 4.

Tallinnas laupäewal 11. detsembril 1920.

Nr. 4.

Sisu: „Riiklik seisukoht“ kaitse kina juures. — Mõis jotsid kaotasid. — Mõis ei olnud jotside kaotus suurem. — Põnupartei jäi enam-wähem püsima. — J. Kruus. Eesti mark (lõpp). — Maatööliste palgaline seisukoht. — El. Sembrador. Suwitaw raamat. — J. Kare. Lagunemine. — J. Kare. Wäikesed märtused. — Sotsialistlik noorsoo liikumine. — Teadaanne.

Tallinnas 11. detsembril 1920.

„Riiklik seisukoht“ kaitse kina juures.

Riikliku walimistel ühikutele erakondadele antud hääle arwu waa-beldes, punitub kõige pealt filma, et pooleteise aasta kestel klassilised walt-olud palju selgemini on wälja kujunenud, kui Njutawa Kogu walimistel. Wärmised rühmad on wõitnud, kehtinised, „üleklassilised“, „riiklikud“ erakonnad põhjalikult löödud. Waaliit on kaswanud keskerakondade kulul kolmekordseks, iseiswaw sotsialistid kahelkordseks, sotsialistlik pahem tiib, iseiswaw sotsialistid ja ametiühisuste kesknõukogu rühm kolku, ka peaaegu kolmekordseks.

Kõige haledamini on lüüa saanud just need erakonnad, kes igal wõimalikul ja wõimatal filmapilgul edwistanud oma „riikliku seisukohaga“ ja „riiklikude huwidega“. Riikluse rühmaks oli paremal pool rahwaerakond ja pahemal sotsiaal-demokraadid. Ja esimene kaotas üle poole omabest häälest, teine ligi poole. Sotsialistliku sõliga kodanlike „sahler-mähterite“ erakond, „tõberakond“, pääsis seetõttu õnnelikult ainult wäikese karwafittumise-ga: Njutawa Kogu walimistel sai see erakond 25 protsi. hääli, nüüd siiski 21 protsi. Sellega kaotus wõrdlemisi wäike.

Kuid tõberakond ei olegi ennast kunagi kuulutanud teadlikult „riikliku mõtte“ kandjaks erakonnaks. See on weesegajate, iseloomuliku demagoogia ja kõwu partei, kes kardab kui tuld selgeid wahelordi ja rahwahullade teadwuse kaswanist. Ta püüab olla kurnajate ja kurnatawate partei ühel hoozil. Ta on „sotsialistlik“ ja noormaalkitiline ühel ja samal filmapilgul. Ta kutsub oma tiirwa alla „kõiki töötawaid kihie“, samal ajal ennast suurspetulantide ja wabaalgatajate huwide kaitsejaks kuulutades.

Arusaadaw, et tõberakond wõita ei wõinud neis lohtades, kus klassilised wahelordad selgemad, ka seal mitte, kus rahwahariduse tasapind kõrgem. Tõberakond kogus omale hääli kõige pimedamates maanurkades, meesatagustes, kus tõepoolest ka tõbrahwad, elanikkude waesem kiht selle erakonna poolt hääletas. Tartumaalt kogus tõberakond ainult wähe üle neljatuhande hääle, selle eest aga pimedalt Pesterimaalt üle 10.000, Wõrumaalt 8.000, Wirumaalt ligi 18.000, Saaremaalt ligi 8.000 hääli. Need arakonnad on kõige mahajäänumad ja sellepärast heaks sõbdamaks tõberakonna lõmule.

Kogu tõberakondlike walituse tegewus enne walimisi oli kõige armetum demagoogia, et ühel hoozil mitmesuguste kihide podlehoidu wõita — suhtu ja saajajahu, tõbbäewa lähendamise ja wabasahterdamise lubamise abil.

Kuid need on ajutised abinõud ja tulewikus on ka „keskerakonna“ tõberakonna päewad loetud, niipea, kui ta laialistes hullades kaotab oma „pahempoolse“ kuuluse — bloki tegemise kaudu maaltibuga. Wõõrpaiksmata koalitsioon maaltibuga on tõberakonnale surmalt.

Tõberakonna püsima jäämine näitab igatahes, et Eesti meel küllalt leidub pimedaid, wäike-kodanlike kihte, nõndanimetatud „demokraatid“. Kuid „riikliku“ seisukohia see „demokraatia“ igatahes ei näita, sest sel tõberakonna demokraatid ei ole üleüldse misliisugust seisukohta, peale otse-kohese lõhufittimuse.

Teadlik „klassiwahede kaotamine“, rahwa-erakonna ja sotsiaal-demokraatide „riiklik seisukoht“ seisab aga purustatult oma kaitse kina juures.

Rahwaerakond püsib truuult wanal isa Jannseni seisukohal. Ta kuulutab ennast ainu-kelels „Eesti rahwa aate“ kandjaks, „kogu

rahwa" kasude eesti hoolitsejaks. Rahwaerakond arvas enese ainukesel „rahwa" esitaja olewat.

Kuid see rahwaerakonna riiklik seisukoht oli ainult pettus, oli ideepoleit järjekindel kurnajate klassi kasude kaitsmise seisukoht. „Rahwas" oli rahwaerakonnale ainult hallparunite ja töösturite siht ja ei võinudki midagi mnud olla. Kuid ainult rahwaerakonna balagaani tolad võisid sellega toime saada, et kogu töölisklassi kuulutada — „rahwa" äraandjateks. „Tallinna Teataja" esimene valimispäewa number kirjutas keegi ilmanimeta „rahwa" esitaja naeruwäärse wiisaga: „Küsimine teilt, Kesknädal kogu mehed ja iseseiswad sotsialistid; kust olete teie pärit, kelle weri woolab teie suontes, äraandjad?" Ja üks teine omaft rumaluseft täispuhutud herra kuulutab „Postimehe" Pärnu sabas, et rahwaerakonna taga seiswat kogu rahwas, iseseiswate sotsialistide taga aga mitte teidagi, sellepärast koristagu end iseseiswad sotsialistid rahwaerakonna teelt. . . . Ja walimised näitafid, et Pärnumaal rahwaerakonna balagaani meestel pea kolmkord wähem „rahwas" seljataga oli, kui iseseiswatel . . .

Walimised näitafid ka, et Eesti kodanline klass ei tahtnud enam näha oma klassihuwisid rahwaerakonna „riikliku seisukoha" silbi all. Kodanline klass tuli wälja omade warjamata klassihuwidega. Tema aatekandjaks ei tõlwanud enam hauda warisenud „rahwameeste" järeltulijad, waid walis omabets esitajateks maaltõbu „põllumehed".

Ja „Tallinna Teataja", kes walimiste ajal rahwaerakonda ainukeseks kogu rahwa esitajaks pidas, räägib peale walimiste juba palju kaineamat teelt.

3. detsembril otisid ta rahwaerakonna lüüasaamise põhjusi ja leiab, et ühels vähemaks põhjuseks olnud rahwaerakonna taktilised wead, kuid peapõhjuseks omelt klassiwahede ja klassiwõitluse terawaks minek. Rahwaerakonna häälekandja kirjutab:

„Rahwaerakond on praegustel walimistel raskesti kaotanud. Põhjuseks on selle juures mõned taktilised wead, mis ta walitjusse astumise ja sealt lahtumise teinud, mõned majanduspoliitilised wead, aga peasajalikt see asjaolu, et klassiwahede terawaks minekut ja klassiwõitluse ägedust ära on kaotanud hoida. Meie ei ütle, et see asjata olets. . . . Aga tänamata on see ülesanne igatahes. Meie liigume kiiresti sinna poole, kus kodanlus ja sotsialism, kodanline ja töörahwa klass kui tuli ja weft teine teise wastu seisawad. Ja ükskord tuleb ka tööerakonnal selgusele jõuda, on ta see wõit teine. Ta pääsis praegustel walimistel oma lestpaitsusega. Aga warem wõit hiljem, lanema wõit lähema aja jooksul jõuawad ta praegused tööerakondlased selgusele, mis nad on, töölised wõit mitte-töölised. Praegu wõib see partei wõita,

kes ütleb: sündigu riigiga, mis sünnib, mina kaitsen sinu huwisid, nõuan sulle kõrget palga, madalaid maksusid jne. Kes julgeb belda: mina kaitsen sinu huwisid, nii palju kui see üleüldisuse huwidega koftu läib, see ei leia pinda, sellele pöördatse selg. **Praegu on kõigis rahwakihtides wähle hoolimist riigi wastu. Sellega ongi seletatav, et parteid kutsel huwide alusel tekitaw.**"

Suure lisada ei ole siia midagi. See on riikliku seisukoha ja klassiwahede salgamise nutulaul oma lossi lööbunud poliitilise künna juures. Rahwaerakonna häälekandja peab tunnistama, et edaspidine töörahwa petmine riiklikude huwidega wõimatuks saab.

Weel suuremat klassiahastust wäljendab wanamoodilise rahwamehe hra Tõnissoni kirjutus „Postimehes" oma lüüasaamise järele. Mitte asjata ei tuleta ta enamlaste aegist „Postimehe" „ülewõtmisi" meele. Küll praegune ülewõtmine puudutas sama walujalt. Langes ju Tõnisson „nüüd . . . peaministri järjelt — peatoimetaja toolile"

Eft rahustab Tõnisson ennast selle toreda „demokraatliku" tundega, et „kõige demokraatlikumas riigis terwes ilmas", Eesti, Tõnissoni rahwaerakond, kelle seljataga waewalt kümme protsenti elanikkudest, walitjes kaua aega „kogu rahwa nimel" kogu rahwa üle, awaldas „kogu rahwa" tahtmist

Töölised tehtu aga sellest kõik järeldused meie palju pasunkatud „demokraatia" wäärtuse kohta.

Sotsiaal-demokraadid olid sama riikliku seisukoha jutlustajad töölisklassi juures. Kui rahwaerakonnal tarwis oli riikliku sihti selleks, et töölisklassi sihtidele puru silma puistada, siis on sotsiaal-demokraadid alati walimis olnud rahwaerakonda selle ülesande teostamisel toetama. Rahwaerakond oli kodanline, sotsid aga töölisklassi partei, ja kodanluse arwates hakkawad „töölisklassi partei" õnge otse töölisklassi tergemini. Kuid sihid on mõlematel lihesugused. Wähe seisab ainult selles, et rahwaerakond tahtis „riikliku seisukoha" oma klassiwaenlast effiteele wiia, sotsid aga seda klassi, mille huwide kaitsjad nad enese ütlewad olewat. Sotside poliitika oli autum.

Ainult see asjaolu, et töötawate kihtide klassiteadmus palju aeglasemalt on suurenenud, kui kodanlike kihtide oma, on põhjuseks, et praegused walimised sotsid weel lõpulikt ei häwitawad.

Miks sotsid kaotasid.

Sotsid olid Njutawa Kogu walimistel, mis sündisid kodusõja weristes lainetes kommunistlikkude wägede lüüasaamise aluspõhjalt, tõusnud „kõige suuremaks parteiks Eesti". Sotsid said töörahwalt 152.000 häält. Kuid mida tegid nad nende häältega?

Ilma ujutu töörahwa laialiste hullkade revolutsioonilise jõuse ja isetegemuse, pidas sotsiaaldemokraatia iseenejst mõistetavaks minna kodanluse juure ja temaga kokkulepet sõbitada. Ja mis ei pidanud ta seda tege- ma! Sest mis lahutas mõi on kunagi lahu- tanud Eesti sotsi kodanluse „aatelijest kan- dejõust“ — sest „demokraatiast“!

Kunni Ujutawa Kogu kokkutulekuni õel- di, et see demokraatia Gestis küllalt „puhas“ ei olewat, sest maaliit solkimat asja ja puudu- wat küllalt demokraatlik rahvaesitus. Uju- tawa Koguga, mis waliti kõige demokraat- lifuma walimisjeaduse põhjal — üleüldise, ühetaolise, otsetoheje ja proportsionaalse hää- lediguse alusel, pidi oluforda muutma. Rah- mas, majesteet ise, pidi enese walitsejats saama. Seda õeldi ja neil sõnadel ei puudu- nud uskujaid.

Et üleskruumitud lootusest „demokraatia“ peale kaineneda, pidid laialised töörahwa hul- gad oma filmaga nägema seda „kõige waba- mat rahwawalitjusi“ — Ujutawat Kogu, pi- did oma naha peal tunda saama neid uusi „puhtdemokraatlikke wabadusi“, mis „sur- nud“ maaliidu raipelõhnast puhtaks ähwar- dati tuulutada. Ja selles mõttes said Uju- tawa Kogu aegsed kuud töörahwale hoogjaks klassiwaimu selgitamise ajaks. Neil kuudel kooriti paljaks wähegi mõtlewate tööliste hul- kade filmi ees kodanlise demokraatia klassi- walitjuslik ihu ja sai samuti selgeks selle de- mokraatia juure tööliisi wedanud sotsiaal- demokraatia tõelik pale.

Selgus kohe, et ajutawa kogu „rahwa- walitjus“ töölisteklassi wastu sama agaru- jega wäljas oli, nagu maruldu demokraatia. Warsti sai pimedalegi selgeks, et Zaakson, Strandmann, Dias, rahwaerakondlane, tööerakondlane ja sotsiaaldemokraat on truu maaliitlase Päsi jälgede tallajad.

Ähwardaw üleüldine streik, mida 1919. a. mais Gestimaa ametiühijuste keskõukogu organiseeris, fundis kodanlust, ajutawa kogu enamusparteiid telgitaguseid kauplemisi lõ- petama ja uue walitjusega maha saama. Ja see uus „rahwawalitjus“ ei olnud 24 tundigi wana, kui ta selgelt ja nuttelahemõiteliselt oma täätide otjad tööliste wastu sihtis. Uue „puhtdemokraatliku“ walitjuse esimiseks jammuks oli E. Ametiühijuste keskõukogu liigete wangistamine ja selle keskõukogu kohta Bagari uulitsa agentide poolt laiali la- latatawa „1 miljoni“ provokatsioonilise wale ametlik finnitamine. Leiemais, wäheteadli- kur? rahwahäädades oli sel walel esialgu ter- tar nõju. Walitjusel läks ajutiselt korda oma surwet ametiühijuste keskõukogu wastu „põhjendada“. Seiu püüid provokatsiooniga keskõukogu tööliste hullkadest eraldada, kustus hiilgawalt lohi. Organiseeritud töö-

liigid olid siin kõige tegelemalt kaaj mõju- mas.

15. mail peeti Tallinna ametiühijuste ju- hatuste ühine koosolek, kus otsustati keskõu- kogu tegemuse siht digeks tunnistada. Et sotsi- sid kodanlusega ühijst wäerinda olid pidamas töölisteklassi wastu, siis oli organiseeritud tööliste ülesanne näidata, kui palju proleta- riaat sotsi kui töölisteparteid tunnistab. Sest tolleaegistes wahetõdedes oli wõitlus sot- siaaldemokraatia wastu läiel määralt ka wõit- lus kodanluse wastu. Ja Tallinna organi- seeritud töölijed tõmbasidki kindla ja selgeäärjoone endi ja sotside wahel. Samal ame- tiühijuste juhatusete koosolekul, kus olid esi- tatud 26 ametiühijust 126 juhatusete liigete- ga, tehti kõigi häältega kahe wastuolekul ju kolme erapooletusel otjuseks sotside hääle- kandja „Sotsiaaldemokraat“ boifoti alla pan- na. Selle otjuse kinnitasid kõik Tallinna ametiühijused. Ja selle otjusega ühinesid ka Kuressaare ja Pärnu ametiühijused. See oli tähtis otjus. Sellega läksid organiseeritud töölijed wastupealetungimisele sotside ja sel- le kaudu ka kodanluse wastu. See polnud mitte paberlik tormijooks, waid selle taga- järjeks oli „Sotsi“ lugejate arwu langemine 60 prots. wõrra. Organiseeritud tööliste wastuõjakäik ei jäänud mõjuta ka oragniseerimata laiemate töörahwa hullkade peale.

Maiuu streigi maharõhumine ja surwe Tallinna ametiühijuste keskõukogu wastu oli kodanlis-sotsiaaldemokraatliku walitjuse esimene juurem harjutus peale ajutawa kogu kokkutuleku. See oli „puhta demokraatia“ esimene proowilend, millele järgnes pikk sur- weawalduste rida töölisteklassi wastu. „Pur- naste“ tööliste püüdmine ja trellide taha toimetamine kestis endise hooga kogu maal edasi. Tallinna ametiühijuste ja nende te- gelaeste wintjutamisel polnud lõppu näha. Wahwad diwiisi ülemad Puskar ja Põdder keelasid maiuus sotsialistidel-revolutsionää- ridel igasuguste koosolekute pidamise ära. Siljem pandi see keeld nende kohta ka Tallin- nas maksma. Tallinna ametiühijuste kesk- õukogu ja sotsialistide-revolutsionääride häälekandjad suruti mitmekordselt finni. Tööliste palgastreik oli wõimatuks tehtud. Kodanline wõimuwalitjus, mis ajutawa kogu kokkutulekuga end oli mähkinud „puhta de- mokraatia“ katetesse, sai iga päewaga peale- tungimamaks ja jultunumaks.

Ja mida tegid sotsid kogu see aeg. Nende ministrid istusid kodanlise walitjuse rahelise kalewiga kaetud laua taga. Tööliste „klassi- wõitluse partei“ jagas wõimu kodanlusega, toetades seda oma „töölistepartei“ autoritee- diga. Tööliste esitajana istusid sotsid kodanlise peaministri kabinetis, aga kas nad piiratasidki protestiks kindralite ja kodan-

luse võimuvallituse vastu? Seda me ei tea. Kuid seda me teame, et kodanlised peaministrid hiljem kõnelesid jst „harulasest soojast õhkonnast“, mis kodanlis = sotsiaaldemokraatlikus valituses olnud. Me teame ka seda, et just sotsiaaldemokraatlikkude sijeminiistrite käte kaudu surme oli välja sirutatud üle Eesti proletariaadi.

N. n. „Tartu sündmused“ juulikuus 1919 mõtjib 22 mehelt elu. Mjutav Rogu mattis selle küsimuse maha, lükates tagasi sotsialistide-revolutsjonääride arupärimise. Sotsid ei julgenud seda kaagikohtu otsust demokraatlikuks tunnistada. Kuid kas lahkusid nad valitusest? — Ei. Kingishepp = Dinase lugu tegi avalikuks, et tolleaegne sijeminiister, endine riigikontrollbör oli „rahuläbirääkimisi“ pidanud kommunistidega. Sotsid selatasid avalikult, et see jündinud nende keffkomitee ülesandel. Kodanlus andis sotsidele kõrwahoobi ja jaatis Dinase kus kurat. Ja mida tegid sotsid? — Käanasid kaela alandlikult kodanliste herrade jalge ette ja panid sijeminiistriks Hellati, kes sai Eesti töölisteliikumisele Moskaks, jelle agaramaks kägistasjaks.

Misjugused järeldused pidi tegema töölisteklass sotside tegewuse kohta? — Ainult üks mõis jee otsus olla: äraandlik on sotsiaaldemokraatia tegewus, hukka tuleb ta mõista ja kõige mõisamat mõitlust tuleb sotside vastu pidada, sama mõisast, nagu kodanlusegi vastu.

Rogu Eesti organiseeritud töölisteklass — I Eesti ametiühjuse kongress — omas rõhuvast enamuses ütles sel puhul oma kindla ja otsustava sõna. Ta mõistas sotsid wälja oma ridadest, tunnistases nad kontwõdrasteks tööliste keskel. Ametiühjuse kongress näitas selgelt, kui palju sotsid weel töölistepartei on. Kuid sotsid ise tahtsid edasi jääda „kõige suuremaks parteiks“ Eestis. Nad ajasid tööliste kongressi laiali, häwitajid Eesti töölisteliikumise keffkoha, kongressil walitud ametiühjuse keffkõnõukogu ja saatsid wastaarinna agaramad tegelased maalt wälja.

„Aga kuidas siis meie? Kodanline walitus ju tegi otsused ametiühjuse kongressi laialiajamise ja 102 wäljasaatmise kohta. Meie sijeminiistritel ei jäänud muud üle kui walituse otsuseid täita“, — nii punnitiid kelmimad sotsid Riigikogu walimiskihutuskoosolekuil. Oh seda õnnetut Hellatiit küll, seda waeft proletaarlast kodanlise käre ees! Kuid kes oli ametiühjuse kongressi ja tema tegelaste vastu tarwitatud surme kõige agaram adwokaat kui mitte sotsiaaldemokraatia omas häälendajas ja Mjutawa Rogu kõnetoolil! Misjugune kodanline walitus oleks

saanud töölisteliikumist niimõisi kaagitada, kui sotsid seda oleks tahtnud.

Peale ametiühjuse kongressi näis kodanlusele ja sotsidele warsti käes olewat „rahu maapeal“. Weel mõned mõrra täied kommuniste ja asi korras. Ja sotsid handusid juba mõtet, kuidas uut kollast ametiühjuse kongressi kofku ajada. Alma Ostra oli jälle liikumas ametiühjuse keskel. Aga oh paraku, küll oli roogitud ametiühjusi, kuid kõigest hoolimata oli tööliste keskel mehe-meel alles jäänud ja uus ametiühjuse keffkõrvaldus tunnistas kongressi otsused täielikult.

Sotside kantideks jäid weel Tartu ametiühjused ja terroriseeritud ning lagedaks tooritud maatööliste ühjused. Kuid pika peale pudenesid ka need, jst sotside tegewuse ja selle tagajärgebe tegelik hindamine tungis kõigist tōketest hoolimata ka metsatagustesse nurkadesse. Maatööliste ametiühjuse kongress 8.—11. mail 1919 andis jelle kohta kõige selgema tunnistuse. Sotsidel olid mitmekordselt juuremad mõimalused oma mõju laialilaotamiseks maatööliste keskel (mida nad ka agaralt krwitajid) — nende käes oli „maatameeste kongressi täidesaatew komitee“, neil oli ajaleht, mis iseiseiswatel puudus, neil oli 7—8 korda juurem Mjut. Rogu rühm, mille liikmeid kihutuskoosolekuile wälja mõis saata jne. Kuid kõigest hoolimata jai kongress niijugune, kes kindlasonalijelt sotside poliitika hukka mõistis ja tarwilikuks tunnistas nende vastu jama ägedat mõitlust pidada, nagu kodanlusegi vastu. Sotsid jäid kõigis tahtsamais küsimustes wähemusse. Nii langes sotside ainumõju nende wiimases tugewamas lantsis — maatööliste ühjuses.

Samal ajal jündis pöore ka Tartu ametiühjuses. Siin olid sotsid selle aasta kewaneni juhtidena ja tooniandjatena tegewad olnud. Waikuus aga olid sotsid Tartu ametiühjuse keffkõnõukogus juba wähemuses.

Kõik need märgid näitajid, et rõhum osa Eesti organiseeritud töölistest sotside poliitikat, mis töölisteklassile äraandlik, dieti oskab hinnata ja neile sellepärast selga on pöõramas. Riigikogu walimised kinnitawad seda omalt poolt. 50.000 töölist, kes Mjutawa Rogu walimistel sotside jedelid olid kasti lastnud, old niüüd sotsiaaldemokraatiast lahku lõõnud ja omad häaled revolutsjonilise klassimõitluse heaks annud.

Sotside kaotus on kofkuleppe poliitika ja kodanlise demokraatia lüüasaamine. See näitab meie suurte tööliste hukade kainenemist demokraatlikkude hüüdfõnade uimastusest, mille alla neid sotsid Mjutawa Rogu walimistel olid tõmbanud.

Miks ei olnud jotside kaotus suurem.

Jotfid said lüüa. Kuid nad said siiski suure hulga häali. Walimiseelset märgid aga näitajid, et see lüüasaamine oleks pidanud suurem olema. Seda wõis oletada iseäranis silmas pidades organiseeritud tööliste waenulikkust jotside vastu. Maa-tööliste hulgas tuli see weel mõni aeg enne walimisi nii kujukalt ilmsiks maakonna konwercentsidel. Kuid jotsid said siiski karmis rokesti häali.

Mida see tähendab? Kas tõesti weel nii palju töölist on, kes jotside poliitika teadlikult digeks tunnistanud?

Jotside kaotus oli kõige prahwatuslikum linnades. Usutawa kogu walimistel said nad siin 33.885 häält, nüüd kõigest 10.727. Määratu hulk töölist oli Tallinna ametiühisuste kesknõukogu ja iseiseiwate jotsialistide poole üle läinud. See on ka arusaadaw, sest linna-proletariaat on tööliste klassiwõitluses ifka eesrinnas sammumas.

Maal oli jotside kaotus wähem. Miks? — Sellest arusaamiseks on kõige pealt tarwis wastamisi seada walimiskihutustöö tingimised, mis olid jotsidel ja nende otjekohesemal wastastel — iseiseiwail jotsialistidel ja Tallinna ametiühisuste kesknõukogul.

Mida oli kõige pealt jotsidel, mis puudus iseiseiwail jotsialistidel ja Tall. ametiühisuste kesknõukogul?

Jotsidel oli häälkandja, päewaleht. Kuigi see wõrdlemisi Usutawa Kogu walimiseelse ajaga suurel määral oli maha käinud, läks teda ifkagi weel mõnituhat eksemplaari. Pealegi laotati teda enne walimisi rohkel armul hinnata laiali. Iseiseiwad jotsialistid ja kesknõukogu said suure hädaga enne walimisi ainult kolm nummert nädalkirja wälja anda. Iseiseiwad tahtsid poolteist tuhat warem lehte käima panna, kuid ei saanud trükkida. Suure mangumisega said nad paar broshüüri ja mõned lendlehed trükkida. Jotsidel oli oma trükkoda Narwas ja oli ajalehe kaudu ühendus suurema trükkijaga Tallinnas, mida nad igal ajal ka jutada wõisid.

Sdasi oli jotsidel kihutustööks tarwitada mitmekordselt suurem hulk waba elawat jõudu suurest M. Kogu rühmast. Agitaatorite hulk kesknõukogul ja iseiseiwail oli märksa piiratum. Sellepärast polnud wõimalik igale poole jõuda jotsidele wastuhoope andma. Jotsid wõisid karistamata oma wastaste kohta „hirmu ja duduse jutte“ laiali kanda ja neid maha teha. Ilhe sõnaga, jotsid olid walimiskihutustöös eesdigustatud tingimistest ja karjusid oma wastastel üle.

Ka kudas nad siis karjusid? — Seal,

kus wastast aimata polnud, olid nende kõnemebed iseäranis jultunud. Kuid ka nende broshüürid, lendlehed ja kirjutused häälkandjas, mis küll kahwatum osa oli jotside kihutustööst, ei jätnud enam midagi soowida.

Kuidas lähenesid jotsid kõhlemaille ja kindla klassiteadwuseta hulkadele?

Iseenesest mõista, et nad kõige pealt üles lugesid omad „suured teened Cesti tööliskihumises“, kuidas nad proletariaadile tähtsaid „strateegilisi positsioone“ kindlustanud.

M. Martna omas walimiskihutustöös kirjutatud broshüüris „Revolutsioon, Cesti iseiseiwus ja töölisklass“ kõneleb laialt, kuidas „me ära oleme elanud“, kuidas jotsid Cesti töölist „näljajurmast peastnud“. Aga ta jättis ütlemata, kuidas jotsid kodanlust tugewamaks olid aidanud ja tööliskihumist, mis nende meelde polnud, igapidi olid purustanud. Ta ei piufatanudki neist miljonääridest, keda jotsid oma tiima all olid wälja haudunud ja kes furnajatena töölist alalises näljaseisujorras hoiawad.

Martna kõneles „holsheemikkude meele tuijt weretegudest“ ja kuidas iseiseiwad jotsialistid, neid „järjekindlalt salates ja walgest terrorist kõneledes“ end „nende weretööde kaassüüblajeks“ tegewat. Ja see wanaherra lausus: „Meie wõitleme iga terrori vastu, tulgu see walgete wõi kommunistide poolt.“ Ja see „wõitleja“, kes oma wastastelt nõuab punase terrori „ülekuunnistamist ja selle hukkamõistmist“, ei jõua oma wõitluses walge terrori vastu kaugemale, kui kõige otjekohesemale salgamisese. „Sõjamälja kohtute herrade üleliigsele maljusese“, wõib olla, „langenud mõnigi inimsüüta inimene ohwriks.“ Minult „mõni“! Et walge terrori ohwrite hulk sadadeni tõusis, üle tuhande ulatas, selle üle Martna nuidugi waikis. Et jotsiaal-demokraatia oma igakülge toetusega kodanluse ja kindralite walget terrori julgustas, selle kohta ei olnud jotsil ka tarwis jõna wõtta. Et jotsiaal-demokraatlikud sifeministrid ametiühisuskliku kihumist, mis mitte kollane polnud, taga kiwtsid, kommunistide protsessse tegid, tööliste häälkandjaid kinni surusid, see kõik käis sel „walge terrori vastu wõitlejal“ ka waikimise alla.

Beatrumpideks, mille seljas jotsid rakustasid, oli põhiseadus, maaseadus, põllutööd. nalga- ja tööolude lähendamise seadus ja rahutegemine Nõuk. Wenemaaga.

M. R(alwadre) laulis nii ilusti „Jotfis“ (11. now.) sest kenast Cesti põhiseadusest, mis üks „demokraatlikumaisst“, kus wälja kuulutatud nii ilusad wabadused, nagu ühtnemise ja kihumise, jõna ning trükwabadus, ifikupuutumatus jne. Aga ta ei kõnele- nud

õnagi sellest kuristifust, mis sotsiaal-demokraatide poolt toetatud kodanlike võimulalitjuse kolawate sõnade ja tööliste kägistawate tegude wahel olemas ja jäädawalt edasi kestma saab.

Ühinemise wabadus! See oli Cestis ka enne „demokraatlikku“ põhiseadust maksmas. Aga kodanlus surus tööliste klassiorganisatsioonid — Raudteelaste liidu, Posti ja telegraafiteenijate liidu, sotsiaaldemokraatlik sifeminister wägistas ametiühisuste kongressi, Cestimaa ametiühisuste kesknõukogu.

Õna ja trükiwabadus. Samuti Cestis juba „maksuaks“ kuulutatud. Kuid õnagi ei lausunud „Sotfi“ kirjutaja sellest, kuidas sotsiaaldemokraatlikud sifeministrid tööliste ajakirjandust kaagitasid, kuidas samade ministrite agendid tööliste kõnekoosolekuid wägistasid.

Nõukupuntumatus! Tore wabadus, mis Cesti põhiseaduses kildustatud! Kuid kellele? — Sotfidele, kodanlusele ja parunitele, sellest see sotsiaaldemokraatlik herra waikis.

Maafeadus. Sellest kirjutab samas „Sotfi“ numbris sama hra Rahwadre. Tore feadus! „Käwitab feodaalherrade võimu“. Aga waadake, feaduse teostamine on räbal. Na miks on räbal? — Töö- ja rahaerakond juhivad põllutööministeeriumi, — wastab ta sügawmõtteliselt. Süüdistage neid, mis meie sotfid, siin parata võime! Pontifius saadab Pilatuse juure. Aga kes jagasid võimu ühes töö- ja rahaerakonnaga, kes aitasid töö ja rahaerakonna puffed, sellest müidugi polnud tarwis kõneleada. Cest kuidas wõib pahem käsi teada, mis parem käsi teeb!

Põllutööliste palga ja tööolude lahendamise feadus. Waat' see oli weel feadus. „Ennäe! — ütlewad sotfid, — tegime hea feaduse, aga kodanlus ei täida teda“. Kuid kes oli aitanud seda kodanlust tugewaks teha ja töölisteliikumist mannetuks lüüa, sellest nad waikisid.

Rõdige rohkem waletasid sotfid oma „teenetega rahutegemisel.“ Waadake, nemad toonud selle rahuingli nii kiireks korras maa peale. Parempoolne kodanlus ja liitriigid tahtnud wägisi Cesti sõjawäge enamuse kukutamiseks tarwitada. Aga näe, sotfid punniwad wastu. „Mingisugust ühendust Wene ksaari kindralitega, mingisugust toetust neile, oli meie juhtõna!“ — seletab „Sots“ 10. nov. 1920. Sotfide walimiseelne broshüür „Misinguse nimekirja poolt tuleb Riigikogu walimistel hääletada?“ Kurjustab tööerakondlase Strandmanni peale, et see peaja sifaministrina 1919 a. sügisel olla lastiud „Cesti Wabariigi sõjawäed tsaarikindrali Zudenitshi toetuseks Krasnaja Gorka alla sõdima saata.“ See saanud olnud „poliitiliselt

nii rumal ja kahjulik, et otse raste on weel rumalamat ja kahjulikumat sammude ette kujutada, — rääkimata juba sellest, et ta sõda aitas pikemale wenitada ja mõnegi Cesti sõjamehe elu maksis“.

Ceda kirjutas „Sots“ 1920 a. sügisel enne Riigikogu walimisi. Mida kirjutas aga sama süla aasta warem, kui Cesti wäed ühes Zudenitshiga Peterburi poole olid marssimas. Zudenitshi sõjakäigu puhul küsis kogu kodanline „Tallinna Teataja“ ärewutes: „Mis see tähendab?“ — Mida wastasid sotfid siis selle „rumala ja kahjuliku“ Krasnaja Gorka operatsiooni puhul? Üks Wabariigi kõrgem herra, sotsiaaldemokraat, soowitas „Tallinna Teatajale“, kui wõhikule ajalehele „oma nina niisugustesse asiadesse mitte toppida“ („Sotf.“ 14. okt. 1919) Mida oli sellega öeldud? — „Meil on wahwad ja targad kindralid ja küll need juba teawad, mis teha. Meie olime küll sotfide sotsiaaldemokraadid, kõige suurem partei, pealegi walitjusest ostwõtiad, kuid oma nina Waidoneri asjadesse me toppida ei taha.“

Waidoner aga saatis wäed Krasnaja Gorka alla.

Waat' misugune oli see sotfide „juhtõna“ — mingisugust ühendust walgete kindralitega!

Sotfide kõnemehed aga käisid maal ringi ja kuulutasid ilmale, kuidas nemad rahu teinud. Aga mõistagi, waikisid nad sellest, kuidas sotsi Kellat ametiühisuste kongressi laiali saatis, kui see sõja wastu protesti tõstis. Muuduigi ei olnud neil tarwis kõnelda ka sellest, kuidas kodanlus, sotfide kaudu tugewaks aidatud, rahutegemisega enam kui rahulikult oodata wõis ja kuidas sotfide kaasabil purustatud töölisteliikumine oma rahunõudmistega, jõuetuks jäi, mis kodanlusele suuremat hirmu ei suutnud sünnitada.

„Aga waadake, meie tegime rahu!“ — löid mõõda maad ümber luusiwad sotfid hoopewalt endile wastu rinda. Ja leidus ka uskujaid, isearanis pimedamais nurkades.

Ona „teenete“ ülespafundamine oli sotfide kihutustöö üks pool. Selle teiseks pooleks oli wõitlus Tallinna ametiühisuste kesknõukogu ja iseseiswate sotfialistide wastu. Selle teise poole lähem waatlemine on üli-tähtis, et sotfide rohke häältearwu põhjustest aru saada.

Rõdige pealt kollitasid nad kõhklewaid tööliste kihte kodusõjaga. Näe, seal seisawad iseseiswad sotfialistid ja ametiühisuslased, — ütlesid nad. Kui teie, töölistes, nende poolt hääletate, siis tuleb kodusõda.

Na mis on kodusõda?

Selle maalimiseks oli sotfidel wärwe igast jordist. Toome selle pilbi üksitud osad, mis on maalitud „Sotfis“ 16. nov. s. a. „Meele-

tuma kodusõja kannul käiks wiletsus, seda suurem ja seda rängem, mida suuremaid hulke kodusõja apostlid eneste ümber meelitada suudaksid." —

„Loiduained ja kariloomad kaotäsid nälja fustutamiseks, nagu wesi kuuma kivi peal. Keda kodusõja werine surmakirwes ei taba, see peaks — näljajurmale ohwriks langetama" . . .

„Meie sadamad julutaks pealegi finni, nagu Wenemaa sadamad finni on, nii et meil wäljast mingit tuge loota ei oleks. Piir Wenemaa poolt peaseks aga walla ja wiimane negi kübemeke toiduaineid walguks sinna."

„Kodusõja mõllus aga woolaks werd jõena."

„Ja — lõppude lõpuks?"

„Kui kodanlised kaitseliidid wõimuhaaramise katseid mitte pea maha ei suudaks suruda, kui kodusõda laiema ulatuse omandaks, siis — ilmufid (wõib olla) Inglise sõjalaewad Tallinna alla, pommitaksid linna puruhunnikuks ja wõtaksid wõimu eneste kätte" . . .

„Teine wõimalus on järgmine, ja see wõib wäga kergesti esimesega ühte sulada.

„Meie mõisnikkude ninamehed ei maga, waid nad sepitsewad oma lootusriffa „Klassisõja" teostamise kallal weel suurema järjekindlusega, kui meie „iseseiswad" ja kommunistid."

Mõnda nad maalifid, need „rewolutsionärid" kodusõja koledusti, mis iseseiswad ja kommunistid toowad. Shukarwad püsti iseseiswate ja ametiühislaste wastu! — selleks olid määratud sotside lendlehed, kirjutused, broshüürid, kõned. Ja miks ei pidanud kõhklewad töölistehulgad seal, kus sotside wastuhoobid andmata jäid, „Kodusõja meeskest" eemale peletatama, kui need pealegi, sotside õlletamise järele, parunid kaela toowad.

Sotside truudeks liitlasteks „Kodusõja meeste" wastu oli kogu kodanline leer, ajakirjandus ja kõnemehed. Misjuguine kodanline leht ei olnud walimiste eel küllalt agar „Kodusõja koleduste" maalimises, sel puhul iseäranis usinasti Mõutogude-Wenemaad ette tasfides. Waadake, mis seal Maroowa taga! Ja teie tahate meile samajugust nälga ja wiletsust tuua! — hüüdis kogu see kirju kari Astriid Pätsini. Nad laotaksid ühijelt kõikfugu kõnureateid Wenemaast laiali, laotaksid ka ühijelt (ja see on nii iseloomuline) K. Kutju kirjutatud lendlehte „Mis oleks Eesti proegu Weneriigi kubermanguna" laiali. See oli kodanluse ja sotsiaaldemokraatide ühine märerind iseseiswate ja ametiühislaste wastu.

Kuid sotsidele olid tarwitusel weel erilised wõtted ja manöwrid.

Kord olid Tallinna ametiühislastes „Sotfi" weergudel nii hirmsad kodusõja mehed,

kes kobe „were jõena woolama" panewad. Iseisewad aga tunnistati „wiletsateks" (muudugi ka kodusõja mõttes). Kuid seal jamaas loowitati töölistele ennem juba „weriste" hääletada, kui iseseiswatele. See oli manöwver, mille „Rohutute Hääl" (nr. 3) dieti paljastas üteldes: „sotfid tahawad oma ülestutjega töölisti niihästi Refkndukogule, kui ka iseseiswatele hääletamisest ära peletada!"

Waterbades ühes numbris „weriseid kodusõja mehi" — Tallinna ametiühislaste, teeb „Sots" teises numbris (18. nov.) samadele meestele labkest filmi, juba ette aimates, et see sotsiaaldemokraatiale kimbufese hääli juure teob. Ja weel rohkem: Tallinna ametiühislaste Refkndukogu mehed pole „Sotfile" mitte ainult „kõhised mehed", waid nad tuua sotsidele koguni järele ja lähemale. Nad ollagi, juba oma poliitilises arusaamises hea tüki maad edasi jõudnud. Minewal aastal kuulutaksid nemad ametiühislaste kongressil, et kodanliseft parlamendist üleüldse ei tulewat oja wõtta, — parlamendist osawõtmine olewat „ära iganenud kodanline wõitluswiis", mida waja olewat „täielikult eitada". Täna wu lähewad nemad juba kodanlise parlamendi — Riigikogu — walimistele. See on juba hiiglasamm edasi diige sotsiaaldemokraatliku poliitika poole. Kui Tallinna tööliste Klasseadwuse selgimine niisima jõudfasti edasi läheb, siis wõib üsna julgusti loota, et Tallinna ametiühislaste Refkndukogu kandidaatidest Riigikogus ühe aasta pärast, wõib olla, wäga tublid ja tüsedad töölisteklassi kasude kaitsejad — sotsiaaldemokraadid — wõiwad wälja kujuneda."

Teisjal, broshüüris „Misjuguise nimekirja poolt tuleb Riigikogu walimistel hääletada?" (see raamatufene oli nähtawasti pimedate metfataquuste jaoks määratud) lausutakse aga Tallinna ametiühislaste kohta hoopis midagi muud. „Smestatakse": „Mis jaoks nemad (ametiühislastes) üleüldse peawad Riigikogusse minema, sellest ei jaks nemad nähtawasti weel ifegi dieti aru saada... Minewal aastal kuulutati ametiühislaste kongressil, et waja on parlamendist osawõtmine, kui äraiganenud kodanlist wõitluswiisi täielikult eitada. Täna wu aga on nähtawasti Moskwaft käst antud, et ifka tarwis on kodanliseft parlamendist oja wõtta. Muudkui mis seal Riigikogus waja on tegema hakata, selle kohta ei ole wist Moskwaft selget seletust tulnud". . . Ametiühislastes minna Riigikogusse ainult „sonakõlfude jeerikupafunat" ajama. Ja sotsiaaldemokraatlik „töölisteklassi kasude kaitseja" tõmbab kriipsu: „Loetagu neid walimistel need, kes arwawad, et juurte sõnadega kõhtu saab täita."

Tööliste ja maatalameeste juur enamuse neid sõnaseppasid igatahes mitte ei toeta.

Nii siis oli fotsidel ametiühijuslaste kohta kolm lahkiminevat, üksteisele risti vastu käivat „seisukohta.“ Nõrd olid ametiühijuslased „werised kodusõja mehed“, kes „we-re jöena jooksuma panewad“, sellepärast eemale neist töölistel! Teine kord: ametiühijuslastel on kodusõjaga tösi taga, iseiseiwatel ei ole, sellepärast hääletage ametiühijuslaste poolt! Kolmas kord: ametiühijuslased (need hirmsad ja werised kodusõja mehed teisel) on ainult „sõnaseppad“, „sõnakõlksude jeerikupasuna“ ajajad. Töölistel, kui te tahate pumaste sõnadega kõhtu täita, siis hääletage kefnõudlogu nimekirja poolt!

Need „seisukohad“ toodi välja selle järele, „kuidas kohalikud olud seda nõudsid.“ See oli meelegamine, see oli kelmus. Ja kes võib ütelda, kui palju see „nummer kabele“ hääli juure tõi?!

Isääranis humitatus olid fotsid iseiseiwateist, sest selge oli, et see partei olewais tingimistes märksa hädaohhtikum wastane oli, kui ametiühijuslased. Sga abinõu oli fotsidele kallid ja terwitatav, mida aga kuidagi võimalik oli selle partei vastu tarwitada.

Maatööliste liidu juhatusse vastu agitöörides nii koosolekul kui ajalehes, taheti sellega kõige pealt hoopis anda iseiseiwatele. Ühendmagoog Alma Ostra käis 11. septembril Tartus maatööliste konverentsil kuulutamas mitte vähem ega rohkem, kui seda, et iseiseiwad fotsialistid olla selles süüdi, et walitus nõrmitilja hinnaks oli määranud 230 marka ruffipuuda pealt! Ja see proua oli wäga rahane tööliste esitajate ees, et iseiseiwad fotsialistid ei olla rewolutsioonilisel teel, otsekoheste wäljaastumiste abil nii kõrge wäljahiina määrani takistanud. Seda käis seletamas wariseer, kes ise maatööliste liidu juhatusse liige, kuid selle tegevusest korralduslikult kõrwale hoidnud, kes peale selle weel partei liige, kellele tööliste otsekohene wäljaastumine alati wäljakannatamatuks mürgiks on olnud ja kes oma tegevusega igakülgset selle eest on hoolitsenud, et töölistel otsekoheseks wäljaastumiseks küllalt nõrgad oleks.

Iseloomuline oli samuti Wirumaa tööliste wiimase konverentsi organiseerimine, millest juba meie lehe teises numbris jutt oli.

Isääranis agarad olid fotsid iseiseiwaid kommunistliku waiaga tooditama. Nii oma broshüürides, kui ka hääletandjas, lõikasid nad kõik wängemad kohad, mida kommunistid kunagi iseiseiwate vastu ütelnud, wälja ja keepisid siis „töörühmale lugemiseks“ omale paberile. See oli manööwer, kuigi enesetapmine. Kuid hääli see kindlasti metjatagustes fotsidele juure tõi. Ja otstarwe

oli saavutatud. Üksjalikke põhjendusi iseiseiwate vastu olksid, ei olnud fotsidel oma kirwest, waid käisid jeda kommunistidelt laenamas, neist samadell kommunistidelt, jeda nad alati oma ja kodanlise kirwega on raiunud.

Püüdes iseiseiwat fotsialistlikku Tööliste Partei „kuulclipuna“ kujutada, algasid nad algusest, „nimemuutmiseft“, peale ja leidsid kõhe iseiseiwate esimese „pärispatu“ awalduse. fotsialistide = rewolutsionääride nimi ei olla tõmbanud ja sellepärast, nagu hiljem maaliit enese „põllumeesteks“ muudas, jeda polnud walimiswõitluses fotsiliskõige ormetum demagoogia. Et iseiseiwad fotsialistlik Tööliste Partei kahest osast tekkis ja nende osade endiste seisukohtade põhjalikku rewideerimist ja ümberhindimist tähenda, jeda polnud walimiswõitluses fotsilistel „aumeesiel“ mitte tarwis teada.

Et osfinud fotsid iseiseiwad fotsialistliku partei wankumist, selle partei seisukohtade muutmist, mille asutaw kongress aprillis s. a. 3. Internatsionaali põhjendete alusele asus. Need wankumist fotsid ei osfinud, sest neid ei ole.

Fotsid seletasid, iseiseiwate fotsialistide tegevus seiswat „kohwijuttude laialilaotamises ja poliitilises keelepõksmises“. (Misfuguse nimekirja poolt tuleb Riigikogu walimistel hääletada?) Mida tahtsid fotsid sellega ütelda? — Metjatagused töölistel pidid. uskuma hakkama, et iseiseiwate arwustus, mis fotside vastu sihitud, ka „kohwijuttude laialilaotamine ja poliitiline keelepõksmine“ on. Ürge usfuge iseiseiwiad, need on laimajad!

Uga iseiseiwad püüdsid fotsje lüüa asjalikude mäidetega. See ei olnud ju ameti kohwijutt, kui iseiseiwad seletasid, et fotsid oma poliitikaga kodanlise Siioni wahid on olnud, tööliste liikumist nõrgestanud jne. See ei olnud ju kohwijutt, kui seletasime, et ametiühijuste kongress laiali aeti ja 102 töölist maalt wälja jaadeti fotside kõige agaramal faastegevusel. Ka see ei olnud kohwijutt, kui seletasime, et fotsid teed Isborsti padrikusse tasandasid. Ka seegi poleks olnud kohwijutt, kui iseiseiwad fotside vastu nende Köfnerid, Kartaud, Martna ebaloomiselt kõrge riigihonoraarid, sahariini jne., wälja oleks toonud. Uga jeda meie ei tarwitand.

Kuid kes kohwijutte ja poliitilist keelepõksmist iseiseiwate kohta laiali laotasid, need olid fotsid. Nad tahtsid iseiseiwiad, isääranis wiimastel päewadel enne walimist, kohwiga otse ära uputada. Juba enne maatööliste konverentsi kewadel, hakkasid nad mõne meie tegelase peale agaralt kohwijutte laiali laotama. Uga need tolamatsid oma „kohwimajadega“ olid tol ajal nürivad ja ei saanud ses

mita töberatond fii maatera peale toob, kuidas ta elutalituse langemisele piiripaneb, eralgatust toetab, kuidas korterite ja majade punduseft wälja aitab jne. Sama „paminister professor Ants Piip“, kes peale kõige muu ka sõjamineister, läis mööda linnaftb „wägestb waatamas“ ja kõneles maale ja rahwale seft „ohwerist“, mida töberatond ette wõtnud. Kes wõib ütelda, kui palju see „ohwer“ töberatonnale wallimistel „hääse“ tõi? Jgatahes sõjawelast ilmus „nummer kolmega“ ja allakriipsutatud Ants Piipuga rohkesti wallimislastide juure. Ja miks ei püüanud nad ilmuma, seft töberatond oli ju nähtb, nagu forfif enne Usutawa Kogu wallimisi rutulises korras sõda lõpetamas, „kasarmuelu raskust wähenemas ja wäeteenistuse aega lühendamast“ (Töberatonna wallimislenbl. heft)! Ja peale selle oli weel niti kena sõjamineister Ants Piip!

Mitte wähem agar, kui peamineister, oli teine tähtis ministeer Pool, maareformi „isa“ ja selle teostaja. Ka tema ei unustanud ajakirjanikkudele ütlemast, „et põllutöbministeeriumi töb praegu hoogalt ja sihitundlast areneb ja sellega maareformi tädbwitimist soowitawalt teostab“ (Waba Maa, 20 nov.) ja Pooli ministeerium lubas meheks olla, kes 1. mail 1923 maareformi teostab. Maatamehed, weel kõige rohkem kolm aastat ja töberatond annab teile „kindlaste ristilwikestega piiratud talu“! Hääletage nummer kolme poolt! Aga et maatamees ka keiftjaguste ristilwikestega wahel wõib olla sell.ks ajaks, kui maareform „wallimis jaab“, jeda Pool muidugi ei ütelnud.

Kuid töberatondiline wallitus ei olnud mitte ainult sõnadega, waid ka „tegudega“ platfis, muidugi „ohwert“ tuues töberatonnale. Usunnitluse renti alandati, Lõnisksoni wallituse määrus mõisa- ja talusulaste palgawilja sunnnormi wõtmise kohta mündeti, riigiametniklute palka tõsteti, Enne wallimist ilmus jälle üle hulga aja paar naela suhturt linnaelaniklutele ja ishetikleiblt Tallinnas muntus paremaks. Ei tea, mitusada protfenti selle eest töblistest wälja presfitalse, kui töberatond ühes „põllumeestega“ uuesti need „riigi ohjad“ enese kätte wõtab? Kuid wallimistel igatahes effitati töberatondlise wallituse tegudega niti mõnedki proletaarlased „nummer kolme“ juure.

Töberatonnale antud hääled omas rõhuwas osas on hääled wälkõdantlise nürimeelsuse poolt kriistawale ja õlletawale kõmule. Ja jeda tuleb silmas püüada sel parteil jaadub häälele ühiskondliku eriklaalu mõõtmisel.

Meli kirjutusft selles numbris tuues riigilogu wallimiste tagajärgude kohta, tuleme nende teiste kõlgede juure järgmistes numbris teft tagaft.

Cesti mark *).

G. Kruus.

(Lõpp.)

3.

Need Nõukogude Wenemaa esitaja seletused kõnelewad küllalt selget keelt, ilma et tarwis oleks neile midagi täiendawat juure lisada. Nõhutame ainult, et kirjeldatud Cesti-Wene majandusliffude wahelõrdade arendamine Cesti poolt järeldus on Inglise-Cesti poliitilistest ja majandusliffuist wahelõrdadest, nendega täielises kokkõlas seifawad: ajumaa on oma ifanda mõju ja kaju all. Tagajärg aga on see, et „wägewate liitlaste“ tahtimiseft rippuw alumaa temale kasuliffude wälismajandusliffude wahelõrdade kasutamises seotud on. Cesti ajub juure Wenemaa kiilje all, on loomulik oja tema majandusliffuist kehast, kuid ta on ära lõigatud tema kiiljest, ei saa temale läheneda. Sõjalist wäerinda ei ole küll enam lahutamas, kuid ees on poliitilised ja majandusliffud traattõkfed, mille tõmmanud wägew „inglane“. Need traattõkfed on tõmmanud ka Cesti majandusliffu edenemise ette. Need traattõkfed on ka üheks Cesti majanduselu kõngemise põhjuseks, mis enesele wastukajastuse leiab Cesti marka kurjis.

Waatame nüüd edasi neid sijemajandusliffe põhjuseid, mis Cesti marka kurfi alla rõhumiseft oja wõtawad.

Cesti mark langeb. — „Kas teate, mis on selle tähtsamaks põhjuseks?“ — küfiwad kodanlised ajalehed ja mehed. Ja nad wastawad: „Craalगतus ei ole Cestis kindlustatud.“ Kaupmehed on täis püha wiha „liigkaju wastu wõitlemise tribunaalide“ wastu, hallparunid ajawad sõrad püsti wilja rehwireerimise wastu, töösturiid kurdawad, et neil puudub „tegewuswabadus“. Ja kõik need herrad, kaupmehed, maaomanikud ja töösturiid laulawad seal juures ühes kooris: „Töblisted saawad palju palka ja teewad wähe tööd.“ Kaupmeeste päew 16. aug. j. a. kurdab koguni, et „Cesti wabariigis eesõigustatud klafs töbliste ja ametnikkude näol“ olla teffinud. Ja selle järele tuleb ifka ja jälle harilik soowitus: „Kõkkuhoiidliffus ja töö!“ Põllumeeste päew 27. sept. j. a. ütleb ühes oma resolutsioonis: ainult „wäfimata töb, piinlik hoolfus ja äärm. kõkkuhoiidmine“ suutwat wiia „riiki wälja praeguseft raskest seifuforrast.“

Need sõnad on kodanlise ilma majandusmeeste harilikud päästerõnad. Brüsseli rahakonverentfili kõnelesid rahmuswahelise kapitaaali esitajad punkti pealt jedafama.

*) Waata „Töbliste Võitlus“ nr. 2 ja 3.

Ei ole kahtlust, et need sõnad Cesti kodanluse suus sedasama tähendavad, mis Brüsselisiski, ja nimelt: „kohuhoidmine“, see tähendab — tööline peab vähem palka saama; „töö“ — see on, et tööline peab oma kaela kõveramaks käänama kapitaali ikksesse.

— Cespool selle juure veel tagasi tülles, vaatame, kuidas on lugu selle „eraalgatuse kitsendusega“ Cestis.

Ilmasõda nõudis sõdimatelt riikidel suurt jõupingutust ja kokkuvõtmist. Kodanline riik oli sunnitud enese olemasolu huvides majandusellu wahetele segama, oli sunnitud üffik. ettevõtjate wabadust piirama. Riigistati terwed majandusellu alad. See ei olnud muidugi mingi sotsialism, waid ainult eraalgatuse piiramine kodanlise riigi edasikõnnimise huvides. Niisugused riigistamised riikwajad küll üffikute kapitalistide huwisid, kuid kodanlusele kui klassile olid nad ilmtingimata tarwilikud. Eraalgatus endisel kujul ei suutnud enam majandusellu korraldada. Sõda on seda kõigis sõdinud maades päewaselgelt näidanud. Ka meil Cestis on sel puhul üks wäga iseloomuline näitus. N. n. „pahempoolne“ ja „puhtsotsialistlik“ walitus, mis koos seisis sotsiaaldemokraatidest ja tööerakondlastest, kuulutas minewa aasta augustis wilja wabamüügi wälja. Nuffipuuda hind tõusis koge 40 marga pealt 100 peale. Sunduslikkude hindadega ei saadud sõjawäele ja linnadele tarwisminewat wilja wiendikku osagi kätte. Ja juba kaugele wähem „sotsialistlik“ Jaan Tõnisoni walitus andis 20. detf. määruse, mis wilja wabamüügi ära keelas kunni sõjawäele ja linnadele tarwisminew wilil kindlate hindadega pole kottu wõetud. Kõige tagurlihem walitus oli sunnitud riiklikku sunnikorraldust tarwiliku wilja saamiseks maksma panema.

„Waba eraalgatus“ on läbi põlenud, on wõimetuks saanud praeguse aja majanduslikus olukorras. Sõja lõppemine ei muuda seisukorda. Ka kõige kodanlisemais maades on koguni kodanlus sunnitud jaatawalt kõnelema teatawaist majandusellu alade riigistamisest. Kuid teisel pool on tal raske loobuda eraalgatuse wabaduse ahwatlewast wiinast. Ja nii kõigubki kodanluse majanduspoliitika kaugeleulatawate riigistamise, riikliku sunnikorralduse katwafuste ning sõja ajal rikunud eraalgatuse wabaduse jaluletoomise piiwete wahel.

Kas ja kui palju on Cestis eraalgatust kitsendatud?

Kaupmehed kurtisid: liigkasu wõtmise wastu wõitlew „tribunaal“ tegewat kõikumaks ja kindlustetaks nende seisukorra. Ja

selle wastu kurtisid nad kottu augustis oma kongressil. Kuid mis oli see liigkasu wõtmise wastu wõitlew komisjon? — See oli jant, mille warjus liigkasu wõtmise endise hooga õitjes. Minult mõnest marodeerist Tsitronist pigistati 50.000 marga eest mahla wälja, kui ta 200.000-margalise liigkasu enesele enne juba sisse oli imenud. Sahterdamine eraalgatuslikul alusel õitjes ja õitjeb endise hooga edasi. Ja sellegi liigkasu wõtmise wastu wõitlewa „tribunaali“ kaotas walitus lõpuks ära.

Palju on nurisetud kaupmeeste poolt riikliku wahetewegamise üle wäliskaubanduse alal. Kuid milles awabus siin riiklik sunnikorraldus? — Minult litsenside korraldusest, mille järele kaubandusministeerium ainult teatawale ärimeesetele luba andis kaupsid sisse wedada. Ja seisukord kujunes nii, et litsensidega tuli sisse miljonite eest kallisaaju ja morkifetti. Hädalikke tarbeaineid tõrkus ära eraalgatus sisse wedamast, sest et nende pealt wähe kasu sai. Ja ometi on wäliskaubandus niisugune majandusala, kus kõige rohkem riiklikku algatust ja sunnikorralduse tarwis oleks ja kus seda ka kõige kergega wõimalik oleks läbi wiia. Kuid walitus ei monopoliseerinud seda, ei wõtnud riigile ainuõigust kaupsid sisse ja wälja wedada. Riigil on wäljameedamiseks määratunud metsad, piiritusetagawarad jne. Kuid kas weab neid wälja kaubandusministeerium? — Ei, need wäljameedained antakse era kaupmeeste kätte, kes neid siis määratuma wahetkafuga edasi müüwad. Riik austas nii wõrd „eraalgatust“, et ta koguni suure osa wäljast ostetud aineid mitte otsekoge tarwitajale ei jaganud, waid wabamüügile jaatis.

Kallparunid nurisewad, et walitus neil sunniwiisil wilja wõtab ja selle eest madalat hinda maksab. Kuid tõsiasi on see, et sel ajal, kui tödlijed oma palga kõrgenduse nõudmise eest sel sügisel sõjawäljakohustus wastust olid andmas, kallparunite normiwilja hind enam kui kolmekordseks tõsteti, kuna wabal turul see tõus weel suurem oli.

Töösuurid kaebawad, et walitus neile tarwilikku eraalgatuse wabadust ei anna, neid emeliselts küllalt ei toeta jne. Kuid sel puhul on jällegi tõsiasi see, et walitus töösusetewõtjale miljonid laenu on annud, ilma et ta enesele õigust oleks jättnud mõjuwa sõnaga nende ettemõtete kohta kaasa rääkida.

Kõike kottu wõttes, peame üttema, et Cesti kodanline walitus üliawara tegewuswabaduse on jättnud eraalgatusele. Kuid just et ta seda on teinud, on üheks siisemiseks põhjuseks majandusliku lagunemise hoogsamale arenemisele. Eraalgatus on igal alal oma mannetuse päewaselgelt ilmsile toonud. „Eraalgatus“ ei ole Cesti majandust, eest-

Kätt tööstust, mitte tõstma hakanud, vaid ta on oma peajõu koondanud sahkerdamise peale. Ta kaupleb, müüb ja ostab, et ruttu rikkaks saada. Wabrikud seisawad ja kiratsewad tooresainete puudusel. Kuid eraalgatus weab neidsamu tooresaineid wälja.

Kuid waata, seal tulewad eraalgatuse mehed ja näitawad sõrmega *S ö ö p r e t u r b a r a b a* ja „*Rewalise*“ poole: ennäe riikliku algatust! Sööpre turbakaewandus Pärnumaal oli riiklik ettevõtte tööstuse alal, „*Rewalis*“ poolriiklik kaubanduslik äri. Sööpre turbakaewandus oli just nagu kiuste niisugusele alusele rajatud, et ta kõngema jäi. „*Rewalise*“ ärioperatsioonide wastu protesteeris koguni kodanline riigikontroll. Omas kirjjas 14. okt. 1919 seletab riigikontrollidöör „*Rewalise*“ puhul: Praegu riigikontrollis olevate andmete põhjal peab otsustama, et operatsioon mitte riigi kasu silmas pidades läbi viidud ei ole jne. Suur osa kaupsid on mitukümmend protsenti kallimalt ostetud, kui nad samal ajal wäljamaa turul maksid jne.“

„Eraalgatuse“ mehed aga on äärmiselt sihilikud, kui nad Sööpre turbakaewandust ja „*Rewalist*“ riikliku algatuse pankrotiks üleüldse seletawad. Sööpre turbakaewandus ja „*Rewalis*“ näitawad aimult seda, kuidas eraalgatuse mehed töötatistusega, sabotaažiga ja omakasu piiueteega riiklikke ja poolriiklikke ettevõtteid oma küpsilehmaks teevad.

Cestis walitsem eraalgatuse ja püha eraomanduse äärmine austamine aitab edasi kihutada majanduslikku lagunemist, lisab auru juure rahapressile. Gangeldamine eraalgatuse kuues maikses äärmisi wabadusi. Kodanline riik peab eraomandust pühaks ja maksab sellepärast mõisnikkudele tasu — kiites korras wõõrandatud inventaari eest ja warsti ka maa eest; ta jätab suuremad warandused, mis kerge käega kokku aetud, kõrgemaie maksudega loormomata jne. jne.

Apstlid aga seisawad tänawa nurrakel ja manitsewad kokkuhoidlikkusele ja tööle. Rahaministeerium jutlustab „äärmist kokkuhoidmist.“ Kuid tõsiasi selle juures on, et Cesti kodanline riik 1918. a. novembri 20 miljoni marga kuus, 1919. a. teisel poolel aga läbistiftu 170 miljoni kuus ja 1920. „rahuaastal“ antakse sõjawäe peale 1.852 miljoni, s. o. ligi 155 miljoni kuus. Need arvud näitawad, et kokkuhoidmist võib küll jutlustada, kuid sellest hoolimata wäljamine üh on aina kaswanud ja kaswanud. Ja puudujääki riigieelarwes tõuseb sel aastal 2.000 miljoni margaani.

Cesti marga kurs langeb. See ei jää

seisma, sest et seisma ei jää kapitalistliku majanduse lagunemine, mis wastu kajastub marga langemises.

Maatööliliste palgaline seisuford.

Sunduslikkel määrustel põllutööliliste tööaja ja palgaolude korraldamise kohta, on pooleaastane ajalugu seljataga. Maatöölilised on walusalt tema tagajärgi tunda saanud. Glukallidus on mitu korda selle aja jooksul tõusnud.

Wasta algul, mil sunduslikud määrused loodi, oli paberraha wast kolmandik sellest wäljas, mis praegu. See kõik näitab kui hädaohtlikuks on maatööliliste palgaline seisuford sellega muutunud, et „määrused“ terme aas-ta peale on tehtud. Digem nimi neile oleks küll parunite ja hall-parunite ettekirjutus maatöölilistele, sotjiaaldemokraatliku töö- ja hoolekandeministri kaasabil. Kuidas võibki see teistiti olla. Segakommisjioonid seisid koos organiseeritud tööandjatest, parunite, kes oma haridusega nõrgema poole s. o. täiesti organiseerimata, wäheteadliku põllutöölilise, oma mõju alla said, „diglase“ kokkuleppe poliitika teel. Pealegi polnud miskiisugust juhtinud tekkkohta. Oli küll nõndanimetatud maatameeste täidejaatamiskomitee, ning „suuremal tööliliste kasude kaitsjal“ parteil häälekandja, kuid see pidas oma „tattiliseks“ kohuseks sellest waikida. Pärast jüüdis-tusi nenede kaela ajades, sel hääledigust ega autoritcetliku seisukohta ses asjas polnudki. Peale „määruste“ ilmumist kirjutas „Kõige suurem ja wanem“ Cesti revolutsionäär M. Wirtna, et „ega määrustel wiga olewatki, demokraatliku riigi loomisel peab kasutama wähesega läbiajada“ jne. Pärastpoole oli selle partei liider sifeministrina, ühes oma politsei korpussega, kõige agaram maatööliliste streikide ruijtaga maha suruja, mis Põhja-Cesti majandusliku seisuforra paranduseks mõnes mõijas ette wõeti. Needki seisufordad, mis siis segakommisjioonidest tööliliste poolt, sotjiaaldemokraatliku töö- ja hoolekandeministrile kinnitamiseks ette pandi, arwati uh-fuseks, sest „demokraatlikus“ wabariigis ei tohi midagi nõuda, ning sunniti töölilistele peale parunite ettekirjutused. Armastatakse rääkida, et aasta-tööline, kes muist „palka“ wiljas saab, hääle seisufordal ajub.

Waadagem edasi: on ju neis „määrustes“ punkt, mis wõimaldab sedagi wiljanatusest „diglase“ rekwisitsiooni hinna eest wõõrandada. Nagu andmetest näha, tarwitatakse seda punkti tööandjate poolt kasulikult, kõiksugu kiritahustikke põhjusti ette tuues,

Edasi on aastatöölised töödandja jõogil, kes peale jõogi ainult rahapalka saavad, mis maastondades 2800—1440 m. wähel kõigub. Ümestage ja armake, kuidas peaks jarnase „pulgaga“ elatama. Suwilistele makstakse wile kure eest 1650—750 m. (wiimane arm Wirumaast, kus kõige pikem tööaeg).

Pääwilijele makstakse omal jõogil 3—2 m. töötunnist. Päewase orjaniise pealt waewalt 2 naela leiba. Peetagu meeles, et neidki „määrusi“ tööliste kahjuks töödandjate poolt kuritahtlikult rikutakse ning on neil teised pahed: tööaja, töötingimiste jne. juhtes. Üllatused on juured ning toomad tööaasta lõpuks neid weelgi mitmekordset juure. Praegu hoitakse kangesti töödandjate poolt „määrustest“ finni, kusagil pennigi juure ei panda. Nagu öeldud, on mõnelpool ka katset tehtud jõuga seisuforda parandada, kuid need on „demokraatliku“ walitjuse poolt wägivalis ja rufikaga maha surutud ning maastöölised kõige juuremasse wiletjusse ja parunite käpa alla lükatud.

Suwitaw raamat.

Ümber aasta tagasi ilmus Saksamaal õige huwitaw raamat, mille kaantele suurte tähtedega trükitud: „Töödandjate ja tööliste wähel on rahu mõimata! Streigid lõpewad alles siis, kui ettemõtjad kaowad! Ettemõtted peawad teenijate ja tööliste kätte minema!“

Õieäraniis üllataw on, et raamatu kirjutaja pole mitte mõni kommunist wõi tööliste aate kandja, waid Saksamaa rahakapitaali üks tähtsamatest esitajatest, Walter Rathenau. Sarnast juhtumist ei tule mitte igapäew ette ja seda tuleb tähele panna.

Kirjutus „U t o n o o m n e m a j a p i d a m i n e“ äratas tähelepanu, sest ta autori argumentid ja terwe rida mõistuseotsuseid on õige algupäraseid ja kannawad praeguse iseäralise ajajärgu fuju.

Õimejese peatükis kujutab autor terawate joontega seda lootusetu seisuforda, millesse Saksamaa pärast sõda sattus.

Lootused rahwasteliidu, rahu, rahwuswähelise ühistunde ja õigluse peale on kerge-meelsed ja naeruwäärt.

Kodanlus ei wõi õiglase olla ja on kõlbmata inimesearmastusele ja rahwuswähelisele ühistundele.

On kaks wäljapääajeteed. Esiteks, Saksamaa ei jää Saksamaaks, ta laguneb wäikeseks riikideks, mis naabrite täielise mõju ja mõimu alla langewad. Niisugusel puhul heidawad liitriigid ta peale armu ja lubawad, wõi olla, Brandenburi wabariigile

„pöörata paganusele, wõi walitsema Bela Kuni metoodidel.“

On aga teine tee olemas, mida mõõda Saksamaa peab minema. Misjuguine? Rahhu jaatuse otsustamine peab hõelaks läinud ja walitsemisejanulise kodanluse käest minema wähem waljude, mittekulunute, ehk küll wähem teadlikkude, alamate rahwafihitide kätte.

Õnimõnna ees seisab kolm ülesannet. Teha majapidamist wiljakamaks ja kõrgendada tema puhast sissetulekut. See on majapidamise organisatsiooni probleem.

Teine ülesanne on sotsiaalne jarnadus, ühesugune rikkuse jagamine ja sellega proletariaadi häwitamine.

Kolmas ülesanne — elustada töötamise protsessi: Tööstuse protsessi mehaaniliseks tegem. ja tööjaotus on töö hingetuks muutmise, ühetaoline ja mehaaniline töö on tööliste ja wäikejale teenijale wandeks ja põlgatuseasjaks saanud. Tööline ja teenija peawad tööstuseprotsessist ja tagajärgebest hõmitatud olema. Nad peawad teadlikud olema, et oma töö eest wastutada. Tööline ja teenijad peawad olema wastutawateks töötajateks.

See wiimne ülesanne peab Saksamaa purustamise põhjusel pea- ja alusülesandeks jaama ja sealt tuleb algada.

Misparast on see nii? Misparast on see probleem nii nõudew ja teraw? Wastus, mis kirjutuse autor annab, on wäga huwitaw.

Ta algab oma kirjutuse neljandama peatüki Saksamaa sotsiaaldemokraatia iseloomumustusega. Sotsiaaldemokraatia on wiimastel aastakümnetel ajanud niisugust poliitikat, nagu poleks ta noor partei õnudki, waid wana, wäsinud ja kahtlew. Wana, nagu jesuiitide ordu ja ilma illustoonideta, nagu kinnituselks.

See iseloomustus on õige terawmeelne ja tabam.

Edasi näitab autor, et Saksamaa sotsiaaldemokraatia ei uskunud tõsiselt omade ideelide elustamisele. Tal oli õiegi südame salaurgastes hirm harilikku wabariigi kohta. Saksamaa sotsiaaldemokraatia oma häältekorjamise huwides, tegi walimistel demagoogilist fihutusööd niisuguste abinõudega, nagu kurnamise teooria, lisawäärtus ja puhus klasfitaenluse lõffele.

Zuli rewolutsioon. Teda ei tehtud, teda kannatati wastu tahtmist. „Proletariaat nõudis uuel walitjufelt klasfide häwitamist, kuulsa lisawäärtuse andmist, üleülbist head kääfikku; sotsiaaldemokraatia käes oli wõim, kui ta lallutas kohmetanult: waja oodata.“

Õiis hakkasid töölistes endid omal wiisil aitama. Tööaeg lühendatakse streikidega ja

töölt puudumijega, mille puhul tööviljakus ja tööheadus järsku langesid.

Tööpalk läheb kolmetordjeks, valmistuskulud tõusevad kolm, viis, kümme korda ja peaaegu mitte midagi ei valmistata. Streik muutub tööliste kõigi kaebuste ja soovide üleüldiseks vormiks.

Seltskond on meo, söe, wee ja valgustuse ettevõtete tööliste ja teenijate võimu all; streigid mõivad igal minutil kodanikkudele kannatuji ja jurma tuua.

Ja ka töölistel on kõigest sellest vähe röömu. Reaalne tööpalk alaneb ja alaneb. Rõrgendatud rahapalk kutsub elukalliduse välja, mis temast mööda tõttab. „Jäab ainult üks muutmata reaalsus järele: riigi valmistusjõudude lootusetu hävinemine.“

Selle üle mõib niipalju kui tahes kahjitada. Mõib sotjiaaldemokraatias jüüdistada — tõeliselt on waja just kodanlust ennast jüüdistada: tema ahnuist, omakasupüüdmist, ilalakkumist feodaalvalitjuse ees, tööliste õiguste ja ijiku häbemata teotamist, kuritahtlikku olekut sõja suhtes, alatut tapmisejannu ja kasusaamist tapmisest.

Agga nüüd on hilja kahjatjeda ja etteheitid teha.

„Tõeasi on see, et tööliste ja ettevõtjate wahel pole enam rahu ja selle tõttu häwinewad meie valmistusjõud. Tagajärg on see, et meie ettevõtjad peawad oma olemasolu lõpetama.“

Kapitalism peab kaduma, sest kapitalistid on oma võimu tagasihüüramata elawa valmistusjõu — töölisteklassi üle — kaotanud; kapitalistliku tööstamise wahekorrad pole enam võimalikud, sest proletariaat ei taha enam kapitalisti juhatusel töötada.

Agga kus on pääsetee? Sellele wastab walter Rathenau: „Müi ettevõtjate klassi kõrvaldatakse, siis tuleb täieline muudatus jõudude poolest. Keegi ei mõi iseenele wastu streikida; keegi ei mõi ennast tööst ära ütelda mõi seda rikkuda, saboteerida mõi ettevõtte sissetulekut wähendada.“

Nüüd ei mõi walitjuse peale kaewata, mis töökollektiivi orgaan on. Midagi pole sissetuleku üle waielda, sest terve puhas-sissetulek on töötajate oma ja neist ripub ta suurenemine.

Kuidas tuleb seda ülesannet otjustada? Autor on otjustawalt selle wastu, et ettevõtteid riigi kätte anda; ta on üleüldise sotjalisfeerimise wastu. Temale tuletab see endise aja kroonumonopole ja riigikäsitöökodasid meele.

„Niis mõib paremal korral eksploateerimise ettevõtteid pidada, nagu: raudteesid, posti ja weemärki, agga mitte töötawaid asutusi — wabrikuid ja töökodasid. Ja ka tööline ei hakka sellepärast paremini tööle, kui

talle öeldakse, et ta ei tööta mitte ettevõtja kasuks, waid kroonu rahakasti jaoks.“

Et uus waim töölistest läbi tungiks, on tarwis, et nad teaksid, et ettevõtte nende omandus on.

Endised ettevõtete omanikud ja aktsionärid muutusid obligatsioonärideks, sellele makstakse protjendid ja tööstusje pandud kapitaalioja, kummi see kustutatud. Ettevõtte peremeesteks jäaksid töölijed ja teenijad. Sissetuleks ettevõttest jaotatakse nende wahel ära.

Ukjikute harude ettevõtted koondusid gildeks, see on wabadesje ühingutesje, nii et terve riik tööliste gildede föderatsiooniks langes. Wõijtlus kaoks ära ja wastastikkutegevus algaks. Gildes tõuseksid valmistuse ja jaotuse korraldajateks ja juhtijateks.

Tekib uus rahu. „Tegew ja sunnitaw, töötab ja loob oma ja oma tegemise jaoks mida jälle mõidakse armastada, nagu estijab oma käsitööd ja töökodasid armastasid, mis olid nende omandus.“

See Rathenau plaan pole uus ja ta lõhnab teatud wiisil anarhismi järele, mida raske pole ümberlükata.

Agga see pole meie ülesanne.

Minu ülesanne seisib selles, et selle huwitawa raamatu siju lühidalt jutustada ja selle tõstiasja peale näidata, et kapitalistikuningad ise hakkawad juba praeguse kapitalismi kokkulangemist tunnistama, selle paratamata häwinemist aimama. Nad on sellepärast teid otjimas, mille kaudu see kokkulangemise käik kodanlisele klassile oleks kõige walutum.

El Sembrador.

Lagunemas.

Gesti majandus ja riigi rahaasjandus on kraawi serwal. Kodanlijed lehed kiruwad üksteise mõidu, kodanlijed teadufemehed arutawad pikalt ja laialt, otjides põhjusti. Kõike seda pealt waadates ei saa aru, kas ei taheta näha päris põhjusti mõi on siin kõepoolest nürimeeljusjega tegemist.

Tööliste ja palgatööliste — haritlaste palk on niimörd wäike, et waevalt toitmiseks jatkub. Riidet osta ei saa, sest riide on oma kalliduse pärast ainult rikastele kätte saadaw. Kodumaal valmistatakse head pesu ja ülikonnariidet, kuid üks osa sellest meetakse wälja. Riidet toodakse ka wäljamaalt sisse. Milleks sarnane jant? See on wist see äriiline juhete sõlmimine ja majanduse elustamine. Tean juhtumiseft, kus riigiteenijad oma maa wabrikust tahtsid pesuriidet saada, kuid ei antud, seletades, et mõib saada ainult wäliswalmuuta eest, sest wabrikutele olla wäliswalmu-

tat tooresainete ostmiseks tarwis. On aga teada, et üks osa jaadud välisvaluutast läheb väljamaal elavatele aktsionäridele — Balti junkrutele ja Wene hiiofraatidele. Kauplustes on oma maa wabriku riide hind tihti kahetordne, kui wabriku väljalaske hind.

Kuid ei jattu tarwilisel määral eluforteriite kütmiseks, wabrikute ja raudteede käima panemiseks. Waadake aga, palju on metsa minewal ja käesolewal aastatel maha raiutud, misjuguised wirtnad puumaterjaali wiaakse wälja, misjuguised wirtnad on sadamates ootamas.

Kuhu läheb sellest jaadud välisvaluuta? Wõib olla, et riik sellest osa omale saab, kuid suur osa läheb eraalgatajate, jahkerdajate kätte, sest nendel ei ole ühtis, et metsad ära laastatakse ja puu omal maal kättesaamata hinnas on.

Pankade tegevus seisab juuremalt osalt rahamuretsjemises jamaatele maad laastawatele ettevõtetele ja jahkerdamistele. PANGAD ja börse mängiwad praegu tähtsat osa Cestimarga wäärtuse alla rõhumises. Panga- ja börseherrade hea ahmimisest ripub Cesti marga kurs. Et nendel herradel usku ei ole Cesti marga sisse, siis kätuwad nad omale välisvaluutat tagawaraks koguda. Ja kasulik on ka välisraha odawa ametliku kursi järele sisse osta ja wabrikuri järele wälja anda, välisvaluuta hindu järkjärgult tõstes. Siljuti tuli Punga ja Ko. pangas päris laaladane waluutaga angeldamine awalikuks, mille kohta erirahmatuudaminegi olla sissefectud. Nünda teatasid rõhemalt ajalehed. PANGAHERRADE = angeldajare trahwimisest ei ole kuulda oinud.

Wõidakse wastuwaielda, nagu wõiksid pangad ja börse margakursi langemist tatis-tada. See on wildak arwamine, sest iseäranis börsede tegevus (fondi-börse) on alati põhjenenud ja põhjuseb praegugi meeletus jahkerdamises, weel enam praeguse majanduse lagunemise ajal. Wõib küllalt näitust tuua, kus börse tegevus otse katastroofiliselt on mõjunud. 1796 a. Prantsusmaal, direktooriumi ajal, anti nõudanimetud territoriaal-mandaadid wälja, millega wõidi 1790 a. hinna järele riigimõid osta. Nende mandaatide abil loodeti assignaatide (paberraha) 3 protsendi kõrgusel hoida, kuid mandaadid langesid ise 5 protsendini alla ja meeletu börsemäng oli siin tähtsat osa etendanud.

Samuti halvawalt meie põllumajanduse ja rahakursi peale mõjub wõõrandatud maa ja inventaari eest tasu maksmine. Suur osa sellest rahast läheb parunitele välisvaluuta nuretsjemiseks, sest väljamaal elavatele parunitele on raha tarwis tööta ülespidamiseks ja kihutustöö tegemiseks Cesti wastu. Maa-

tamees ei juuda aga nende koormatuste all maad korralikult harida.

Tööstus on lagunemas nii meil, kui suurtel riikides, sest kapitaali ja valmistusabinõude (wabrikute) omanikkude huwi ei seis mitte hädalijemate jaaduste valmistamises, waid wõimalikult suuremas kasus. Iseäranis on nad ära hellitatud sõjaegsete suurte kasudega. Seda wõib igalpool tähele panna. Rahuaegset äri ei ole olemas, on olemas ainult meeletu hangeldamine. Et kodanlus ise tööstuse ja kauplemise peremees on, siis ei juuda ta siin korda luua. Et kodanlus oleks iseennast taktutanud ehk oma ahmuist wähen-danud ja pisemaga rahul olnud, seda ei ole weel nähtud, seda enam weel sõbade järele, kus isud nii suureks on paisunud.

J. Kure.

Wäikesed märkused.

Dien leidnud taulutusi ajalehilt mõisate müümise ja ostmise kohta. Iseäranis jäi meele üks neist („Päewaleht“ nr. 226), kus mõisat inventaariga, mere kalbal ja mitte kangel soowitakse osta. Sel puhul on minul ikka meele tulnud meie maaseadus ja poliitilised parteid. Tõsi, meie maaseaduse järele wõib riik wõõrandada ainult rüütlimõisaid (§ 1 märkus 1).

Misjuguised on meie erafondade poliitilised programmid ja mis nad lubasid enne Njutawa kogu walimist, keerles ju M. K. walimis-kihutustöö peasjalikult maaküsimuse ümber.

Sotsiaal-demokraatlik „Tööliste Partei“ lubas maa eraomanduse kaotamist, maaga äriajamise wõimal. lõpetamist, maa wõõrandamist tasuta ja andmist nendele, kes teda ise hariwad. Meie tööerakond, mille lipukirjas seisib (ei tea, kas praegu ka seisab): kõik rahwa tarwis, kõik rahwa kaudu, — ka maa ühiskondlikuks omanduseks tegemine. Kõik mõisad lubati walimistel kindlasti wõõrandada. Meid lubamisi usuti ka ja maamehed andsid hääled neile parteidele. Sõegi rahwaerakond lubas mõisate wõõrandamist (mis serwiiside lõhkumise-ga lõppes) ja maaliit tegi nalja 40 tuhande taluga.

Maaseadus aga, millega sotfid ja tööerakond nii kiidelda arwastawad, sai footu teistjargune. Nst ja Weiler murdis sõnadega parunite selgroogu (nad jäid täiesti terweks). Kõrku leppides rahwaerakonnaga ja maaliiduga wõõrandati ainult osa mõisaid ja weel maksu eest.

Maaküsimusest sai seapiigamine: palju käre — wähe willa. Ainult üksikud maatahtjad saawad maad, et aga tingimised ras-kes, siis ei juuda paljud maad wõttagi.

Loen ajalehest: „Esimene naiskorporatsioon Tartu ülikooli juures. Juba mineval aastal mõeti Tartu ülikooli naisüliõpilaste keskel mõte üles asutada korporatsiooni, mille ülesandeks oleks Eesti naisüliõpilaste „europaseerimine“. Nagu tundeme, on nüüd sarnase korporatsiooni „Filiae Patriae“ nime all registreeritud. Tema märvid on walgepunane ja roheline“.

Siimesed on just wiletsad jellepoolest, et nad omi puudusi ja wigu ei tunne ja ei tahagi tunda. Kuud au tuleb anda meie nais-teaduse jüingritele, kes on puudusi märganud ja arusaanud, et nad weel „europaseerunud“ ei ole. Kui lihtne see on: et aajial, maik juurest peletada on tarwis ainult korporatsioon asutada nimega „Filiae Patriae“ ja walgepunane-sini-wärwiline niits pähe panna. Kui lihtne! Ja jeda ei märganud ennem, olgugi, et meie juba lapsepõlweest saadik waatamine aukartusjega mõisa tänawatel töldades neid „europaseeritud“ noorisaandaid. Neid „Isamaa Tütred“ ei suuda meie ülikool oma teadusega „europaseerida“, waid ainult walgepunane-sini wärwimüts. Särelbus: teadus ei „europaseeri“, waid wärwilised mütsid. Muudugi peasid sellele järgnema ka teised „Euroopa“ tundemärgid: rehased, illeklaasid, burjilaulud jne.

Elagu kolnewärwiline teadus, mille kõrwal ülikooli teadus näll on. Müüid alles mõime loota, et meil tulewased „europaseeritud“ naiskangelased ja teadlased saawad tõusma. Tööline, kui ja wulitjal nendest kolnewärwilistest mütsidest mõöda lähed, siis kääna kõrwale ja sülitä wulitjale.

*

„Waba Maa“ lõbises walimispalawikus riikliku saladuse wälja. Nimelt olla Eesti kullast, mis Inglismaale müüdi, 4—5 miljoni marga wäärtuses kulda kaduma läinud.

Mags hirmus sulesõda. Tööerakonna Ruff süüdistas rahwaerakonna Warest kulla kadumises ja rahwaerakonna Wares jälle tööerakonna Ruffe. Eest waadate, üks oli ministritoolilt maha roninud ja teine ei olnud sinna weel istunud. Kuuld aga läks selle wahaja sees kaduma. Senni ei ole awalikuks tehtud, kes süüdi on. Sõda on waikimise ja kadumiselugu on nähtawasti jälle riikliku saladuse tefiga kaetud.

Kõige weidram oli siin walitsuse seletus, et on sammusid astutud, et kahju miteriigikanda etjääks. On mulje, nagu jääks mõnikord sarnased „kahjud“ riigi kanda. Kas ei oleks mitte parem teatada olnud, et „asjale on antud seaduslik täit“. See on ju nii rahwalikuks saanud lause ja tobanikud oleks lohe rahule jäänud.

J. Kare.

Sotsialistlik noorsoo liikumine.

Üleestimaaline Noorproletaarlaste

Ühing

pidas 5. j. k. p. oma esimese peakoosoleku ära Tööliste majas.

Koosolekut anti aru ühingu loomise ja tegewuse üle ja wiidi läbi walimised juhatusse, rewisjioonikomisjiooni, kultuurkomisjiooni ja majanduskomisjiooni.

Awaldati lootust ruumide saamiseks Noorproletaarlaste Ühinguks, ka andwat Tall. Ametiühisuste Kesknõukogu oma umbes kahesaja kõitelise raamatutogu Ühinguks üle, mille eest Tall. Ametiühisuste Kesknõukogule küll kõige soojemat tänu awaldada tuleb.

Koosolekust wõtsid osa nähtawaste kõik ühingu liikmed, keda umbes kolmesaja ümber on. Meeleolu oli noortel hea, kuna suurt meelepaha sünnitas Tall. Komandandi tegewus, kes küll omas juures lahatuses lubas Ühingul koosoleku ära pidada, aga muusika ära keelas, wististe arwates: ega lastele wõi nüüd pilli lubada, see teeb nende meeled pööraks.

Noored, kes aga teises arwamises oma kohta olid, tegid ühel häälrel juhatussele kohuses awaldada siseministrile kõige waljemat protesti tähendub teguwuiksi wastu.

Ü. C. Noorproletaarlaste Ühinguks panid aluse paar edukamat noort, töötades wälja põhikirja jne. Üle mitme talistuste saadi wiimati põhikiri rahukogult kinnitult kätte. Ühing wõis tegewust alata. Töö edeneb, liikmete arw tõuseb kiirelt ja saab weelgi tõusma, sest iga noorproletaarlane, olgu see kusagil töölajas ennast alaealiselt turnaw, wõi koolipingis istuja, kõik astuwad kokku, et ühes töötada, ühes saawutada ühist sihti.

Ünne uuesti rajatud tegewusele.

E. Proft.

TEADAANNE.

Tallinna Sadama-Tehaste Tarwitajate Ühisuse

PEAKOOSOLEK.

peetakse ära S. Karja tän. nr. 18 Töölistemaja suures saalis 12. dets. 1920. a. kell 10 homm.

PÄEWAKORD:

- 1) Koosoleku juhatusse walimine.
- 2) Eelmise koosoleku protokoll kinnitam.
- 3) Ülewaade ühisuse tegewusest.
- 4) Täiendawad walimised.
- 5) Põhikirja muutmine.
- 6) Koosolekul algatud küsimused.

Märkus: Ei ole määratud ajaks tarwilik arw liikmeid kokkutulnud, peetakse koosolek üks tund hiljem kell 11 ära, mis kokkutulnud liikmete arwu peale waatamata otsuswõimuline saab olema. Juhatus.

Wastutaw toimetaja: **Karl Freiberg.**

Wäljaandja: **Hans Arns.**